СТАТИСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Хорошев Максим Ігорович,
аспірант,
кафедра економічної теорії та економічних методів управління;
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Вступ. Війна в Україні спричинила безпрецедентні зміни у демографічній ситуації, зокрема масову міграцію як всередині країни, так і за її межі. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), до середини 2023 року понад 8 мільйонів українців знайшли притулок за кордоном, а близько 6,5 мільйонів стали внутрішньо переміщеними особами [1]. Відтік населення, що особливо стосується молоді та працездатних осіб, створює значні виклики для економічної, соціальної та демографічної стабільності країни. Демографічний профіль України зазнав фундаментальних змін, що потребує комплексного аналізу для розуміння наслідків та розробки ефективних політик підтримки і відновлення населення.

Міграційний відтік українців, який досяг масштабів, що суттєво впливають на структуру населення, вимагає обґрунтованого підходу до розробки стратегій для повернення як зовнішніх, так і внутрішньо переміщених осіб. Уряду важливо забезпечити безпечні умови, доступне житло та економічні можливості у постраждалих регіонах, що сприятиме відновленню бізнесу та зайнятості [2]. Лише за таких умов можна розраховувати на успішне повернення громадян та поступову стабілізацію демографічної ситуації.

Виклад основного матеріалу й отриманих наукових результатів. Війна значно посилила вже наявні міграційні процеси, які стали ключовим демографічним наслідком конфлікту. Ще до початку війни, у 2021 році, приблизно 3 мільйони українців виїхали за кордон переважно з економічних причин та в пошуках кращих умов життя [3]. Проте після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року міграція набула нового вимушеного характеру: люди, особливо жінки, діти та літні люди, змушені були покинути країну через загрозу їхньому життю, бойові дії та економічну нестабільність.

З початком війни Україна зазнала суттєвих втрат у чисельності населення. Якщо на початку 2022 року воно становило близько 42 мільйонів осіб, включаючи тимчасово окуповані території, то на початок 2024 року чисельність скоротилася приблизно до 35 мільйонів. Це скорочення здебільшого відбулося через масовий виїзд українців за кордон. Більше 6 мільйонів українців нині проживають за межами країни, значна частина яких перебуває у Європейському Союзі. Наприклад, близько 1,5 мільйона громадян України нині проживає у Польщі, понад 1 мільйон – у Німеччині, а ще 490 тисяч – у Чехії [4]. Окрім Європи, чимало українців оселилися у Канаді, США та інших країнах, проте саме ЄС став основним напрямом міграційного потоку.

Вплив війни простежується не лише у загальному скороченні чисельності населення, а й у зміні його структури. Переважна частина тих, хто покинув Україну, становлять жінки, діти та люди похилого віку, оскільки чоловікам призовного віку заборонено виїжджати за кордон. Це спричинило особливий гендерний склад української діаспори та вплинуло на гендерний баланс в Україні. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, на 100 жінок нині припадає 94 чоловіки, що частково зменшує традиційний гендерний дисбаланс, але водночас створює нові виклики для соціально-економічної структури населення в країні[5].

Міграція також значно вплинула на демографічний стан окремих регіонів. Східні та прифронтові райони країни зазнали демографічного спустошення через активні бойові дії. Це призвело до зростання населення у західних та центральних областях, а також у великих містах, де концентрація мігрантів створює соціально-економічні виклики, зокрема у сфері надання житлових та соціальних послуг. Водночас регіони, які втратили значну частину населення, стикаються з проблемами через демографічне спорожнення, що впливає на місцеву економіку та соціальну інфраструктуру.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Масштабна міграція створює нові завдання для держави щодо повернення населення після завершення війни. Існує ймовірність, що багато українців адаптуються до нових умов за кордоном і вирішать залишитися. Тому важливо розробляти довгострокові програми підтримки мігрантів і створювати умови для їхнього повернення, забезпечуючи привабливі економічні можливості. Окрім того, варто звернути увагу на втрати кадрового потенціалу в таких сферах, як медицина, освіта, інженерія, що може негативно вплинути на відбудову та розвиток критичної інфраструктури України.

Подальші дослідження повинні включати аналіз демографічного та соціально-економічного впливу втрати працездатного населення, оскільки кадровий дефіцит у ключових галузях може суттєво вплинути на економічну стабільність країни та уповільнити процес відновлення. Важливим напрямком є також вивчення соціальної інтеграції переселенців, особливо внутрішньо переміщених осіб, у нових громадах, а також їх впливу на місцеву соціальну згуртованість.

Загалом, довготривалі наслідки війни потребують багатовимірного підходу до демографічного планування, розробки соціально-економічних політик та адаптації соціальних послуг. Проведення комплексних демографічних, економічних та соціологічних досліджень допоможе краще зрозуміти вплив війни на демографічну структуру та розробити ефективну стратегію для відновлення та розвитку країни.

Список використаних джерел

1. ООН. Оцінка впливу війни на людей виявила масштабні наслідки російського вторгнення для українського суспільства. 2023. URL: https://ukraine.un.org/uk/237104

2. Оновлення стратегії людського розвитку: аспект репатріації біженців війни. URL: https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/onovlennya-strat ehiyi- lyudskoho-rozvytku-aspekt-repatriatsiyi-bizhentsiv

3. Шевчук С. Україні потрібно буде залучати мінімум 300 000 мігрантів щороку. Елла Лібанова про екзистенційні проблеми з демографією і що можна зробити? 2023. URL: https://forbes.ua/war-in-ukraine/35-mln-ukraintsiv-u-2033-mu-nadzvichayno-optimistichniy-stsenariy-sotsiologinya-ella-libanova-pro-veliki-prob lemi-z-demografieyu-v-ukraini-yaki-zarodilisya-shche-do-viyni-shcho-z-tsim-robiti-25092023-16201

4. Ukrainian Crisis Situational Analysis. URL: https://www.datafriendlyspace.org

5. Три важливі демографічні показники. 2023-го народилося найменше дітей за останні 300 років. URL: https://texty.org.ua/articles/112194/try-vazhlyvi-demohrafichni-pokaznyky-2023-ho-narodylosya-najmenshe-ditej-za-ostanni-300-rokiv/

ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Черушева Галина Борисівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії, права та
соціально-гуманітарних дисциплін;
Пархоменко Вікторія Вікторівна,
кандидат економічних наук,
декан фінансово-економічного факультету;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Міжнародна освітня міграція обумовлена мотивацією молодих людей щодо отримання якісної освіти. Не є винятком й українська молодь, яка виїжджає за кордон з метою не тільки здобути вищу освіту в топових європейських закладах освіти, а головне – забезпечити собі на майбутнє конкурентоздатність на ринку праці, професійні перспективи кар'єрного зростання, матеріального достатку й кращих умов життя. За думкою А. Олешко «… найбільш вагомим чинником, що спонукає українських студентів здобувати вищу освіту за кордоном, є потенційна можливість отримати гідну роботу та постійне місце проживання після закінчення навчання.» [1]. Практично ні чим суттєво не змінилась мотивація української молоді порівняно з довоєнним періодом. Провідний науковий співробітник Інституту соціології НАНУ України Ірина Прибиткова, аналізуючи міграційні процеси молоді у 2010 році, зазначає, що головною метою виїзду за кордон українська молодь називає трудову міграцію